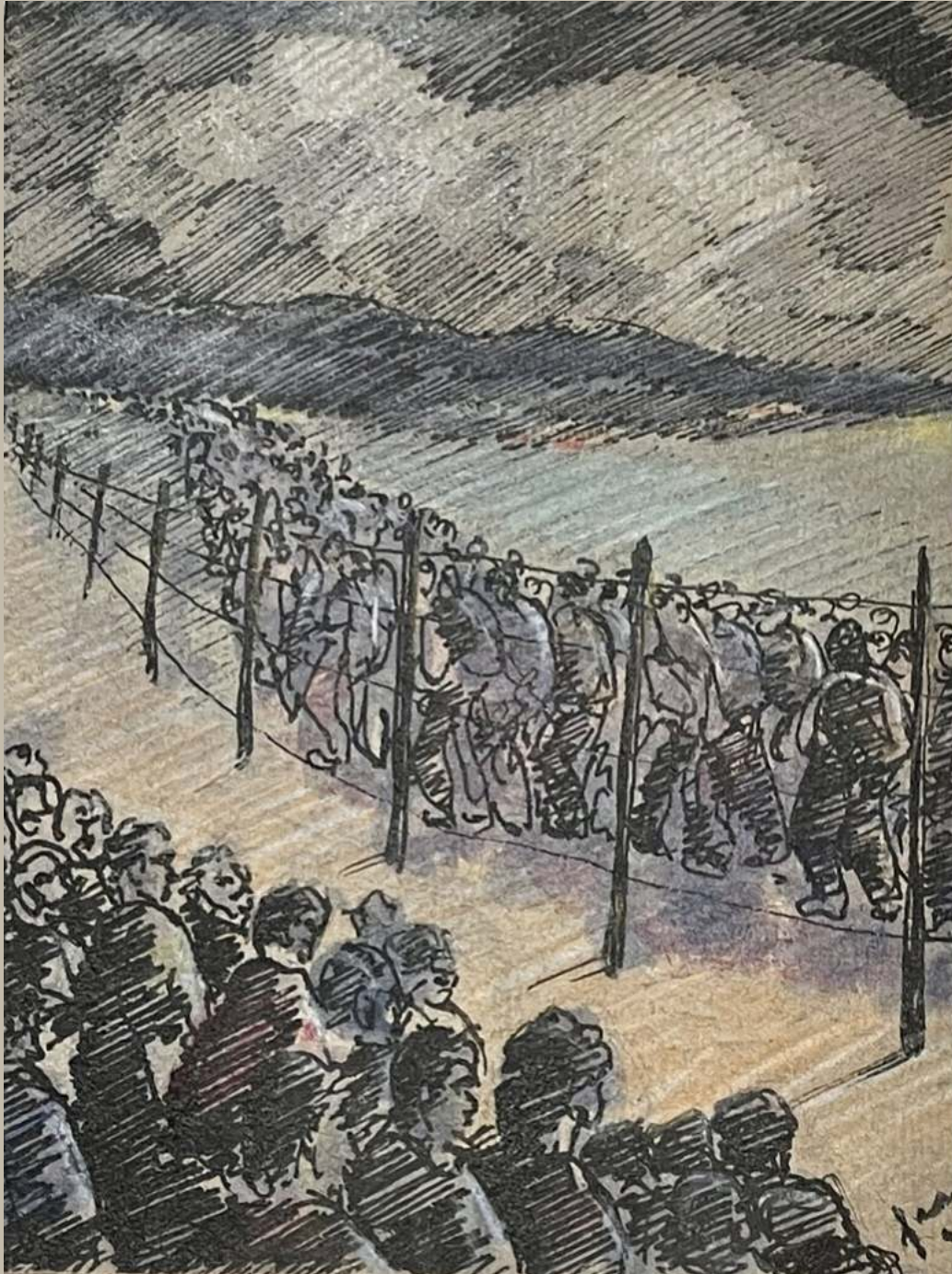

UN INFERN DAMUNT LA SORRA

SEGUINT EL PERIPLE DEL MEU BESAVI JOAN

FULL DE PRESENTACIÓ

Paraules clau: Guerra Civil Espanyola; nacionalista; franquista; republicans; bàndol roig; èxode; exili; camps de concentració; Castell de Cotlliure; França; Camp de la Bota; repressió franquista.

Key words: Spanish Civil War; nationalist; franquist; republican; red band; exodus; exile; concentration camp; Collioure Castle; France; Boot Camp; Franco's repression.

Resum: En una destinació comuna, molts republicans espanyols van ser víctimes de polítiques de rebuig, exclusió, persecució, violència i càstig en qualitat d'estrangers indesitjables, opositors, rojos, enemics o candidats a ser-ho. Com a conseqüència, milers i milers d'espanyols van ser internats, deportats i reclosos en camps francesos, nazis i soviètics. Aquest projecte té la finalitat de trobar documents que acreditin el pas del meu besavi per varis camps durant aquell període històric.

Abstract: In a common destiny, many Spanish republicans were victims of policies of rejection, exclusion, harassment, violence and punishment as undesirable foreigners, opponents, reds, enemies or candidates to be enemies. As a consequence, thousands and thousands of Spaniards were interned, deported and secluded in French, Nazi and Soviet camps. The purpose of this project is to find documents that account for my great-grandfather's passage through various camps during that historical period.

AGRAÏMENTS

Aquest treball no hagués estat possible sense un munt de noms propis que m'han acompanyat a llarg d'aquest projecte.

Volia començar donant les gràcies a la meva mare pel seu infinit suport i ajuda. Per les seves paraules sinceres, que tal i com la caracteritzen, fan que les seves aportacions siguin necessàries.

A la meva àvia que, gràcies a la seva immensa memòria, m'ha pogut explicar tot d'històries increïbles sobre la família.

M'agradaria també donar les gràcies al meu tutor, per apostar per aquest treball.

I agrair a totes les entitats; això inclou arxius, memorials, associacions, museus, ajuntaments, centres de documentació, professors, periodistes i historiadors; en particular a l'Adolf Pastor per orientar-me en l'inici de la recerca, la Mireia Vila Cortina de l'Ajuntament de Santpedor, al Grégory Tuban, gran historiador i periodista, i a la Conxita Parcerisas, llicenciada en Geografia i Història i cofundadora de l'Associació Memòria i Història de Manresa.

Sense tots ells això no hagués estat possible!.

I a tots els lectors: estimeu la vida i viviu-la com si fós l'últim dia. Qüestioneu-vos el vostre origen per entendre que sou d'alguna manera en concret per un conjunt de persones i situacions passades.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS	4
MARC HISTÒRIC	6
2. LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA (1936-1939)	7
2.1 L'INICI DE LA REBEL·LIÓ	7
2.2 DOS BÀNDOLS I UNA VICTÒRIA	8
2.3 EVOLUCIÓ	8
2.4 EL FINAL	11
3. EL GRAN ÈXODE DE 1939	13
4. CAMPS DE CONCENTRACIÓ	14
4.1 DIFERÈNCIA ENTRE CAMP DE CONCENTRACIÓ I CAMP DE PRESONERS	14
4.2 CAMPS AL SUD-EST DE FRANÇA	14
4.2.1 CAMP DE CONCENTRACIÓ D'ARGELERS	15
4.2.1.1 L'INTERNAMENT	16
5. EL CAMP DE LA BOTA	23
6. REPRESSIÓ FRANQUISTA A CATALUNYA I AL BAGES	24
MARC PRÀCTIC	26
7. EL JOAN	27
8. LA RECERCA	38
9. CONCLUSIONS	43
10. OBRES CONSULTADES	45
ANNEX 1: VIATGES	52
ANNEX 2: EL VALENTÍ	56

1. INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS

Des de ben petita he crescut escoltant batalletes, però de totes elles n'hi ha una d'especial, la història del meu besavi Joan, el pare de la meva àvia materna. Ella recorda que el seu pare va explicar-li que mentre lluitava a la Guerra Civil Espanyola prop d'Olot, li va explotar un polvorí que el va fer desplomar a terra. Quan es va despertar, atordit de l'impacte que havia rebut, va trobar-se dins d'un camió ple de soldats que hi havien perdut la vida. En aquell precís instant, es va adonar que era l'únic supervivent entre tota aquella multitud i que, molt probablement, el seu destí era acabar en una fossa comuna. El seu instint va ser saltar del camió per retornar a casa. Durant uns dies, encara atordit, es va ocultar pels boscos fins a topiar amb una casa de pagès on li van donar menjar, roba d'abric i calçat que els soldats franquistes li havien pres. L'endemà, continuant el seu retorn cap a casa, desorientat encara, va continuar el seu camí, però en comptes d'acostar-se a casa, anava direcció França. Allà uns gendarmes el van agafar per fer-li preguntes.

No va ser fins després de la seva mort que, el germà mitjà de la meva àvia, els va explicar que un cop va arribar a França, uns gendarmes el van portar al Castell de Cotlliure i al Camp de concentració d'Argelers.

Ell era la única persona a qui va explicar-li tots aquests fets, molt probablement per deixar-ne constància.

La meva àvia també recorda que, asseguda a la seva falda, escoltava amb atenció els relats del seu pare pel Camp de la Bota.

La realització d'aquest treball té la finalitat de trobar documents que acreditin el pas del meu besavi Joan pel Camp de concentració d'Argelers, pel Camp de la Bota i pel Castell de Cotlliure, ja que només se'n té constància de generació en generació i hi han moltes deduccions pel mig però cap document que ho confirmi.

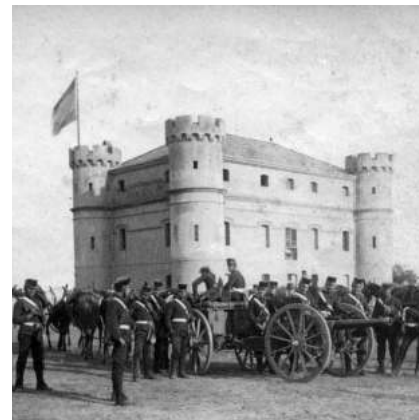
A part de ser un Treball de Recerca, té darrere un motiu més personal; la meva àvia el va perdre amb tan sols 16 anys, i m'agradaria poder documentar aquesta etapa tan dura viscuda pel seu pare.

El que em va portar a començar el meu projecte a la tardor del 2020 va ser que el germà mitjà de la meva àvia el diagnosticuessin d'Alzheimer, així que vaig creure que era la oportunitat escaient per intentar extreure pistes que em servíssin pel meu futur treball, que aleshores tenia en ment.

Després de diversos entrebancs, hores i hores d'investigació, recerca, entrevistes amb la meva àvia i varis intents amb el seu germà mitja, *Un Infern Damunt La Sorra* és el meu gran i preuat treball on es relata i s'intenta trobar evidències del seu periple durant un context històric molt marcat, amb algun recull d'anècdotes que val molt la pena llegir!.

MARC HISTÒRIC

2. LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA (1936-1939)

2.1 L'INICI DE LA REBEL·LIÓ

La divisió ideològica que hi havia en el país va conduir a protestes i revoltes, liderades per activistes dels dos bàndols respectivament. Els militars de dretes van decidir prendre el poder als republicans.

El 17 de juliol de 1936 es va iniciar el cop d'estat contra la República. Els principals militars protagonistes van ser tres generals: Emilio Mola, José Sanjurjo i Francisco Franco.

En dos dies, la insurrecció es va iniciar a Sevilla, Castella-Lleó, Pamplona i part de l'Aragó, ja que el govern republicà de Casares Quiroga va trigar a reaccionar. Per aquesta insurrecció, el president va decidir dimitir. El 19 de juliol, José Giral Pereira, nou president, va lliurar armes a les milícies¹ per aturar la rebel·lió, va decretar la creació de batallons voluntaris i l'exèrcit i la policia tradicionals van ser dissolts.

F.1 Milicians republicans

¹**MILÍCIES:** Obrers i pagesos que moltes vegades empunyaven les armes per primera vegada. No tenien experiència militar de qualsevol tipus, cosa que equilibraven amb una alta moral de victòria, basada en les seves conviccions revolucionàries.

2.2 DOS BÀNDOLS I UNA VICTÒRIA

Espanya va quedar dividida en 2 bàndols; els de dretes també coneguts com nacionals o franquistes, format pels monàrquics, catòlics, falangistes... és a dir, classes altes i conservadores; i el bàndol republicà o roig format per la classe mitjana, la burgesia, classes populars i intel·lectuals.

El primer grup defensava la unitat d'Espanya i mitjançant una dictadura volien evitar una revolució social, i els segons defensaven la legitimitat del govern republicà d'esquerres, les seves reformes i la democràcia.

El bàndol nacional comptava amb 98.000 soldats, 45.000 més al nord d'Àfrica i els milicians falangistes. Més endavant, veient una possible derrota, van obtenir l'ajuda dels règims feixistes d'Alemanya i d'Itàlia, l'ajuda dels quals va ser crucial. Els republicans controlaven les reserves d'or i el potencial industrial del país i comptaven amb 112.000 soldats. Les democràcies europees no volien intervenir en un conflicte que consideraven intern, així que no van tenir ajuda internacional de França, Anglaterra ni dels Estats Units.

2.3 EVOLUCIÓ

Un element clau per comprendre la victòria dels nacionals, va ser gràcies a l'organització dels avions alemanys i italians que va permetre el ràpid trasllat de l'Exèrcit Africà de Franco a la península.

Van desviar-se cap a Badajoz, on per culpa d'una brutal repressió, la ciutat va caure. Seguidament anaven cap a Madrid.

F.2 Brutal repressió a la ciutat de Badajoz

Mola va prendre Irún i San Sebastián, aïllant així el País Basc de la frontera amb França.

Al novembre de 1936 va començar la Batalla de Madrid on Alcorcón, Leganés, Getafe i Cuatro Vientos van caure. Veient això, partits i sindicats obrers van mobilitzar Madrid per defensar-la. El seu crit **¡No pasarán!** es va fer famós per tot el món.

F.3 Madrilenys al carrer

F.4 Ciutats veïnes de Madrid són envaïdes per les tropes nacionals

L'optimisme dels madrilenys va augmentar amb l'arribada de reforços externs. Les Brigades Internacionals, tancs i avions russos i la columna de l'anarquista Durruti² van servir d'ajuda per la defensa de la capital.

La ciutat va ser sotmesa a bombardejos aeris per avions alemanys i es van produir durs combats. Les tropes republicanes van aconseguir resistir i, finalment, Franco va ordenar la fi de l'assalt frontal a la ciutat.

Davant la resistència de la capital, Franco va desistir d'atacar directament Madrid, però va intentar assetjar-la, provocant la Batalla del Jarama, una de les més cruentes, i la batalla de Guadalajara, on les tropes italianes van ser derrotades. El cabdill va canviar d'estratègia: allargar la guerra atacant les zones republicanes més dèbils.

²**JOSÉ BUENAVENTURA DURRUTI DUMANGE:** (Lleó, 1896 - Madrid, 1936). Sindicalista i anarquista revolucionari espanyol. Va morir a principis de la Guerra Civil a un front del bàndol republicà que portava per nom Columna Durruti.

De la primavera a la tardor del 1937, el País Basc, Cantàbria i Astúries van ser conquistades pels nacionals. Durant aquesta etapa va tenir lloc el bombardeig de Guernica, que ha passat a la història com el primer assaig de guerra total. Aquest acte va provocar un escàndol mundial i el pintor Pablo Picasso s'hi va inspirar. El resultat va ser un mural anomenat *Guernica*.

Mentrestant, el general Mola, l'únic que podia competir amb Franco al bàndol nacional, va morir en un accident d'avió.

F.5 Mural del Guernica

F.6 El general Mola mor

Posteriorment, els republicans van intentar distreure les forces enemigues del nord organitzant una ofensiva, però va fracassar i els franquistes van prendre el control del nord del país.

El desembre de 1937, l'exèrcit roig va perdre Aragó i, el 15 d'abril de 1938, els nacionals van arribar a Vinarós. La zona republicana va quedar partida en 2.

L'última gran ofensiva republicana i la més cruenta va donar lloc a la Batalla de l'Ebre el juliol de 1938. Amb més de 100.000 morts, va esgotar definitivament als rojos.

F.7 Artilleria utilitzada durant la Batalla de l'Ebre

2.4 EL FINAL

A les tropes de Franco només els quedava per a conquerir Catalunya. Al desembre va començar l'assalt aprofitant el desgast dels republicans produït per la Batalla de l'Ebre. A principis de gener, les Borges Blanques, Artesa de Segre i Ponts van caure. El 15 del mateix mes, Tarragona i el 26, Barcelona. Girona va ser ocupada el 4 de febrer, i la frontera, l'11.

F.8 Barcelona en el punt de mira de Franco

En aquell moment, els republicans es van tornar a dividir; el govern de Negrín³ que proposava resistir i integrar el conflicte espanyol a la Guerra Mundial que estava arribant per així trobar aliats i guanyar, i per altra banda, el coronel Casado⁴ que creia que s'havia de pactar la derrota. Aquest últim va fer un cop d'estat que no li va servir.

Milers de republicans van exiliar-se, així com Companys⁵, Manuel Azaña i Juan Negrín.

³**JUAN NEGRÍN LÓPEZ:** (Las Palmas de Gran Canaria, 1892 - París, 1956). Metge i polític socialista espanyol que va ser president del Govern del 1937 al 1939.

⁴**SEGISMUNDO CASADO LÓPEZ:** (Segovia, 1893 - Madrid, 1968). Militar espanyol que va encapçalar el Cop d'Estat del març del 1939 i va enderrocar el govern de Negrín. Va tenir especial protagonisme a l'última etapa de la guerra civil espanyola.

⁵**LLUÍS COMPANYS I JOVER:** (Lleida, 1882 - Barcelona, 1940). Polític amb ideologia catalanista i republicana que va ser ministre de la Marina el 1933 i president de la Generalitat del 1934 fins al 1940. Es va exiliar a França on va ser capturat. El van afusellar al Castell de Montjuïc.

Finalment, el 28 de març de 1939 les tropes nacionals van entrar a Madrid i, l'1 d'abril, Franco va posar fi a la Guerra Civil. A partir d'aleshores començaria una llarga dictadura.

"En el día de hoy, cautivo y desarmado el Ejército rojo, han alcanzado las tropas Nacionales sus últimos objetivos militares. La guerra ha terminado"

F.9 Franco durant el discurs que va pronunciar per celebrar la victòria de les seves tropes

3. EL GRAN ÈXODE DE 1939

Un dels darrers episodis de la Guerra Civil va ser la caiguda de Barcelona el 26 de gener de 1939.

A fi d'escapar de la guerra i de la repressió exercida per les tropes franquistes i l'aparell polític de la dictadura, grups nombrosos de població civil es van dirigir cap a la frontera francesa, seguits pels combatents republicans obligats a replegar-se en retirada. Per això aquest gran èxode es coneix també com "La Retirada".

En pocs dies, van ser més o menys 500.000 les persones que, posant en perill la seva pròpia vida, van travessar els Pirineus. La frontera francesa es va obrir als civils el 28 de gener i, el 5 de febrer al contingent militar republicà.

Els refugiats, tenien l'esperança de trobar una terra d'asil, però per contra, en els primers temps es van trobar amb la reclusió, el fred, la fam, i a vegades, l'hostilitat que desprenien els camps de concentració.

F.10 Soldats a Prats de Molló fent un alto al camí en direcció a la frontera

F.11 El Pertús els primers dies de l'exili

F.12 La retirada a Prats de Molló

4. CAMPS DE CONCENTRACIÓ

Espais delimitats on les persones eren recloses a causa de la seva pertinença a determinats col·lectius, ja podia ser ètnic, polític, religiós... però no per haver comès delictes o assassinats. En aquests centres, les persones eren confinades, és a dir, aïllades temporalment. Els que hi anaven a parar, no tenien cap tipus de judici així com tampoc garanties judicials.

4.1 DIFERÈNCIA ENTRE CAMP DE CONCENTRACIÓ I CAMP DE PRESONERS

Un camp de concentració no és el mateix que un camp de presoners. En aquest últim, els detinguts són o eren militars de les forces enemigues durant una guerra o un conflicte. En canvi, als camps de concentració, s'hi recloïa civils.

F.13 Camp de presoners

F.14 Camp de concentració

4.2 CAMPS AL SUD-EST DE FRANÇA

La decisió de crear camps al sud-est de França destinats als perdedors del conflicte espanyol, es va prendre a París en plena Guerra Civil. A finals del mes d'abril de 1938, el ministre de Guerra, va enviar una circular classificada com a secreta als comandants de la 16a i 17a regió militar demanant que preveïessin la instal·lació de camps provisionals destinats a certes categories de refugiats espanyols. Va afegir que l'evolució de les operacions militars a Espanya permetia deduir, en un lapsus de temps curt, l'eventualitat del pas per la frontera d'un gran nombre de refugiats i calia

preveure immediatament la seva estada en el territori durant un temps més o menys llarg. El càlcul estimatiu va ser el següent; 15.000 homes repartits en camps amb capacitat de 1.000 i 4.000 places cadascun. Es preveia que els refugiats fossin allotjats només arribar. El servei sanitari, el cobriria el personal militar i la vigilància l'atribuirien a la guàrdia mòbil sota l'autoritat dels prefectes.

Quatre llocs van ser triats: Canet, Sant Cebrià, Matamala i Argelers de la Marenda. Aquesta última població va ser elegida en primera posició en ordre de preferència.

4.2.1 CAMP DE CONCENTRACIÓ D'ARGLERS

Situat al poble d'Argelers de la Marenda, la seva instal·lació es va preveure en una zona incultivable de cinc hectàrees, accessible des de la carretera i a tres quilòmetres de l'estació de ferrocarril. El terreny va qualificar-se com a sa, és a dir, que podia contribuir a millorar l'estat de salut dels allotjats i d'impossible d'inundar, ja que el nivell del mar era molt més inferior.

L'1 de febrer de 1939 es va començar a construir oficialment el camp. Els primers republicans que van colar-se per la frontera els van fer servir per instal·lar-hi els trams inicials de filat. La frontera aleshores estava tancada, però podien haver passat perquè o bé tenien el passaport en regla, o bé eren malalts, ferits o gent gran. El 6 de febrer es va obrir la frontera per tota aquella gent que fugia de Franco.

Argelers de la Marenda tenia el nucli urbà a 2 quilòmetres de la platja. En aquell moment hi vivien 2.900 habitants, aliens a la dimensió de la marea humana que se'ls acostaria. Ràpidament els joves i dones del poble van ajudar els nouvinguts; aviat, però, les autoritats els van obligar a tancar-se a casa amb les persianes baixades. Si no ho feien, serien portats al camp, sense importar l'edat o el sexe.

Des que van arribar a França, els milicians eren desarmats i portats a camps de concentració fins que les autoritats militars franceses i/o espanyoles en reglamentessin el seu destí.

4.2.1.1 L'INTERNAMENT

El camp d'Argelers es va convertir en un espai d'horror i terror. El terror, a part de ser una activitat amb fins repressors, va ser un mètode de control social, molt característic del govern feixista. Molts ciutadans internats al camp confirmen el tracte inhumà rebut cap als republicans, les condicions indescriptibles de vida, l'estricta vigilància a la que estaven sotmesos, els camps de càstig... N'hi havia que no podien suportar-ho i, o optaven per l'artilleria o s'endinsaven mar endins.

La guàrdia mòbil i les tropes colonials, marroquins però sobretot senegalesos, s'encarregaven de la vigilància.

F.15 Un guàrdia mòbil i un senegalès a cavall vigilant

Al començament no hi havia letrines, ni refugi i per descomptat tampoc hi havia aigua potable, l'únic que els acompanyava era un vent que bufava 140 km/h. Els que tenien manta tenien un tresor, però els que no, havien de jeure plegats per combatre el fred i el vent.

F.16 Refugiats republicans a la platja d'Argelers

Tanmateix, venien camions plens de pa que les autoritats llençaven a les persones recloses. Els tiraven com si fossin lleons, així que entre ells es van donar la consigna de no anar cap als camions. Dies més tard, van aconseguir que els repartissin el pa ja tallat i a la mà. Entre aquestes, hi havia alguna avioneta que aprofitava quan la gent s'abocava a agafar pa, per fer reportatges, la consigna aleshores va ser deixar-lo i aixecar el puny; per ells era un símbol de resistència.

F.17 Camions plens de pa

F.18 Aixecant el puny com a forma reivindicativa de resistència

Prop del camp, hi van habilitar un espai per enterrar refugiats; era el cementiri dels republicans. A part, per atendre els malalts es van habilitar 5 barraques i 1 hospital. A les barraques d'infermeria donaven als malalts aspirines i pastilles per fer caldo, ja que no tenien res més.

F.19 Tendes d'infermeria, portat per metges i infermeres republicanes sota ordres de metges militars francesos

Al mes de març es van construir les primeres 60 barraques, però no va haver-n'hi prou. El camp estava segmentat en dues àrees, una per a civils i l'altra per a militars, els quals tenien moltes més avantatges. El riu separava les dues parts. En el camp civil la gent s'agrupava per afinitats, d'aquesta manera es mantenia el caliu. Entre ells hi havia cooperació, ajuda...

F.20 Imatge aèria excepcional, ja que mostra l'enorme extensió del perímetre del camp, així com les rieres que el dividien

Si tenien diners, podien comprar a l'avinguda principal. Allà es comerciava amb fruites, verdures, cigarrets, llibres, roba...

F. 21 A la rambla del camp, mostra el mercadeig entre refugiats que intenten suplir tota mena de mancances

Els plafons van ser un centre de reunió que bullia amb l'ànima de rebre notícies, sobretot la dels familiars internats en altres camps.

Al camp hi havia persones encarregades de sortir cada nit a cercar i a portar correu clandestí, lliure de censures, adreçat a organitzacions polítiques republicanes.

F.22 Taulers d'anuncis

Ser dona en aquell moment no t'afavoria. Si n'hi havia alguna d'eixerida, l'agafaven a la força i la violaven, per això se'ls va donar xiulets que havien de fer sonar quan algú les molestava. N'hi va haver que es van quedar embarassades i d'altres que es venien per un bocinet de pa que anava destinat a alimentar als fills.

Les dones embarassades tenien moltes dificultats per dur els fills al món i aconseguir que sobrevisquessin. Aquí va entrar en joc l'Elisabeth Eidenbenz, que va crear la famosa Maternitat d'Eina, on atenien les dones en estat dels camps francesos. Va crear un servei acollidor i eficient on les mares tenien cura dels seus

fills, tot i que al cap de poc havien de tornar al camp, on la gana i malnutrició els afectava.

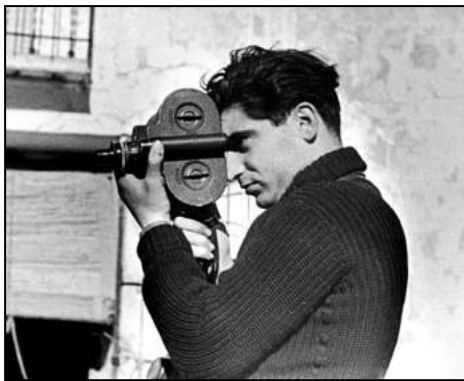

F.23 El dia a dia a la maternitat

F.24 La maternitat d'Elna

Al març de 1939, Robert Capa, militant del món de la imatge va visitar Argelers, on va fer un ampli reportatge sense censura de les més de 70.000 persones internades. El periodista va descriure-ho com “**un infern damunt la sorra** on els homes sobreviuen en tendes improvisades i en cabanes de palla que no ofereixen més que una miserable protecció contra el vent i la sorra”.

F.25 Robert Capa

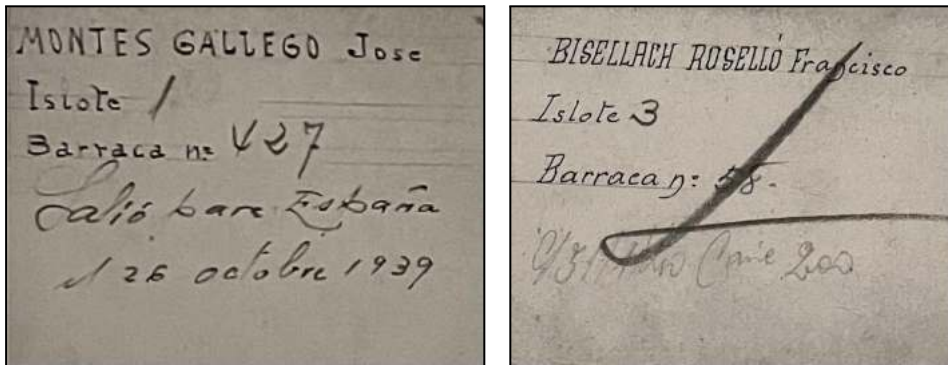

F.26 Refugi fet amb canyes i demés objectes

A finals de juny de 1939, el camp va ser tancat per tal de millorar-lo. Molts dels interns van ser traslladats a altres camps.

El 3 de setembre França i Anglaterra van declarar la guerra a l'Alemanya nazi. A l'octubre, el camp d'Argelers va reobrir-se oficialment en un període turbulent, on les mesures d'exclusió als estrangers es van endurir. A partir d'aleshores, van tenir una

organització administrativa molt més estructurada i es van crear fitxers destinats a identificar a tots el refugiats, tant en la seva entrada com en la sortida.

F.27 Fitxes identificatives

Una manera de sortir del camp era apuntar-se a una companyia de treball, però la jornada era de sol a sol i el salari era molt baix. L'altre manera, era allistar-se al bàndol francès, on l'exèrcit els pressionava perquè combatessin contra els nazis.

Al juny de 1940, els nazis van entrar a França i a milions de francesos no els va quedar més remei que deixar enrere les seves vides.

F.28 Èxode francès del 1940

Al juliol del mateix any, el camp va passar a estar sota control nazi. Aquell mateix estiu, la població francesa va passar gana, però les persones de dins el camp encara més.

A l'octubre de 1940, el camp va patir unes grans inundacions.

F.29 Refugiats menjant

Tanmateix, al voltant del filat hi havia molta animació. Eren a la vegada un lloc de separació i un lloc d'unió on la gent es trobava quan podia.

F.30 El locutori. Lloc autoritzat oficialment on els refugiats podien parlar amb els seus fills i amb les companyes

Els republicans tenien barraques de cultura. Organitzaven escoles, conferències i espais de lectura i creació artística per així mantenir els valors educatius.

F.31 Dibuix del caricaturista Grapa, feta durant la seva estada al Camp d'Argelers.
Els refugiats opinaven que menjaven pitjor que els porcs

Els càstigs eren varis. Hi havia l'hipòdrom; quadrilàter a cel obert borejat de filferrada on els castigats eren obligats a donar voltes sense treva, al ritme que manessin les autoritats, amb les mans lligades a l'esquena, i sota crits i insults incessants dels guàrdies fins a un total de 72 hores. L'alimentació a l'hipòdrom era reduïda o suprimida. Un altre càstig era rapar al zero tant homes com dones. Al camp, per una falta individual, també s'hi aplicaven càstigs col·lectius allà on feien més mal. Els treballs forçosos també eren un càstig que passaven factura. Un exemple era traslladar els morts, netejar letrines... inclús romandre dempeus amb les extremitats lligades durant més de 24 hores.

Al Castell Reial de Cotlliure, obert al març de 1939, hi reconduïen a les persones que les autoritats jutjaven com a perilloses. L'organització del castell destacava per la seva duresa i tracte inhumà que recordaven als camps nazis.

F.32 Castell Reial de Cotlliure

A principis de 1941 les dures condicions van fer molt complicada l'estada als que estaven tancats al Camp d'Argelers. Aquell hivern va ser un dels més freds del segle i gairebé no tenien llenya ni carbó. A més, la gent vivia afamada fins al punt de disputar-se els cadàvers amb les rates. Altres que tenien l'ocasió de sortir del camp per anar a treballar, caçaven gossos i gats de les cases dels voltants.

F.33 Imatge desoladora del camp

Els brigadistes internacionals donaven a les dones tots els beneficis que obtenien dels seus tallers al camp. Al març de 1941, les autoritats els van voler deportar al nord d'Àfrica en uns terribles camps disciplinaris amb l'excusa que eren perillosos per a la seguretat de l'Estat. Van començar les revoltes i les dones van deixar-se l'ànima per defensar els internacionals. Hi va haver una lluita molt intensa durant 2 o 3 dies on la davantera la portaven elles.

F.34 Inici de la revolta

Un temps després de la gran revolta de les dones, al setembre de 1941 el Camp d'Argelers va ser clausurat.

5. EL CAMP DE LA BOTA

Entre l'actual Barcelona i Sant Adrià del Besòs, es trobava, en un espai aïllat, el Camp de la Bota.

Durant la Guerra del Francès (1808-1814), els francesos van instal·lar-hi un camp de pràctiques de tir. Posteriorment, cap al 1858 Juan Zapatero, capità general de Catalunya, hi va manar construir un castell militar, el Castell del Camp de la Bota on fins a la Segona República, va ser una escola d'artilleria. Les pràctiques es realitzaven en un mur de tres metres d'alt per quaranta de llarg.

F.35 Castell del Camp de la Bota

Durant la Guerra Civil, les autoritats republicanes van aprofitar aquest mur per afusellar militars rebels. Més endavant, entre 1939 i 1952, més de 1.500 persones hi van ser afusellades pel règim franquista. El compliment de les condemnes de mort s'efectuaven tan aviat com es rebia l'"enterado" del dictador general Franco. Es tractava d'eliminar i castigar els qui havien comès crims, abusos i assassinats durant la Guerra Civil, persones que pertanyien a governs, ajuntaments, policia, sindicats... en definitiva, a totes aquelles persones amb pensaments oposats al règim franquista.

L'any 1940, es va decretar una llei, la *Causa General Instruïda per el Ministerio Fiscal sobre la dominación roja en España*, més coneguda com a Causa General. El

seu propòsit era instruir *los hechos delictivos cometidos a todo el territorio nacional durante la dominación roja*.

6. REPRESSIÓ FRANQUISTA A CATALUNYA I AL BAGES

Les autoritats franquistes animaven i fomentaven les denúncies contra tota aquella gent que no eren “*adictos al régimen*”. Tan bon punt les ciutats i pobles eren ocupades per l'exèrcit capitanejat per Franco, falangistes i membres de la guàrdia civil passaven pels domicilis de famílies considerades de “dretes” perquè delatessin veïns o coneguts. Moltes d'aquestes denúncies responien a motius de venjança personal.

Els informes i les denúncies servien per acomplir tota mena de represàlies i de prova acusatòria en judicis civils o consells de guerra⁶, que anaven des de la presó fins a la pena de mort. Bona part de les penes de mort van ser efectuades al Camp de la Bota.

Bastants dels acusats havien tingut l'ocasió de marxar a l'exili però no ho havien fet. N'hi va haver d'altres que van travessar la frontera francesa i, al cap de poc van retornar a Espanya amb la certesa que si no havien comès cap delictes de sang, no els passaria res. Aquesta era la falsa propaganda franquista, que es repetia insistentment.

Agustí Espinalt i Sanllehí, regidor d'ERC a l'ajuntament republicà de Manresa abans de la guerra, n'és un clar exemple. Ell va decidir quedar-se a la capital del Bages quan les tropes franquistes van entrar a la ciutat, mentre que gent que havia ostentat antics càrrecs públics municipals van triar exiliar-se. Aquesta decisió va costar-li ser un dels primers manresans afusellats al Camp de la Bota.

⁶**CONSELL DE GUERRA:** Procediment judicial militar en el qual es diluïa de forma ràpida la comissió d'un delictes que, per situacions de guerra o altres, no es permetia esperar a la justícia militar ordinària.

La repressió franquista va ser elevada a la comarca del Bages i també a Santpedor. Tres són els factors que permeten explicar per què en comarques com el Bages la repressió va ser més dura que en altres llocs. En primer lloc, la gran conflictivitat agrària entre propietaris i rabassaires va provocar que hi hagués major repressió; en segon lloc, les lluites i els enfrontaments socials de tot el sector industrial i miner del Llobregat, que havien estat presents des de finals del segle XIX i, en especial, durant tot el període republicà. I en tercer lloc, la repressió va ser més intensa en les comunitats petites on les enemistats, les venjances i els odis personals es van manifestar amb molta virulència.

disposiciones que figuran se refieren a materia secundaria, y con fecha 31 de mayo de 1939, se ciento, figurando entonces los siguientes vecinos Francisco Reguant, Segundo Alcalde, Valentin Oller, ... Alcalde Presidente, José Viñas, Juan Collado, Manuel Nieto, Francisco García, Mateo Vilanova, Jaime Colldeforns, Francisco Colldeforns, Tercer Alcalde

84	Beatriz Alsina	1	50
85	Angela Carreras Gales	1	50
86	Dolores Prat	1	50
87	Juan Carbonell	1	50
88	Jaime Borr Juncadella	1	50
89	Ana Castello Reguant	1	50
90	Fran ^{co} Lludo Ramonet	1	50
91	José Casas Manot	1	50
Dia 28			
92	Fran ^{co} Olesa	1	50
93	Dolores Bailina Sivila	1	50
94	Mahilde Pujol Soler	1	50
95	Concepción Pira Soler	1	50
96	Joseta Carbonell Carrio	1	50
97	Antonia Sabregat	1	50
98	Antonio Bertran	1	50
99	Rosario Pla	1	50
100	Daniel Pujol	1	50
101	Fran ^{co} Vall Cos	1	50
102	Pilar Cadina	1	50
103	Jaime Colomer Comellas	1	50

MARC PRÀCTIC

NÚMERO	Calle, plaza, paraje, caserío, masío, etc.	Edad	NOMBRE Y APELLIDOS	Sexo	Fecha del nacimiento	Estado civil	Profesión u ocupación
530	Plaça		Agustina Caponyllas	F	11	C. casada	
			Margarita Font Sureda	F	24	C. soltera	
			Syguera Caponyllas	F	14	C. soltera	
			José Caponyllas	M	10	C. soltero	
			Margarita Caponyllas	F	6	C. soltera	
			Agustina Font Sureda	F	18	C. casada	
531	Plaça		José Font Sureda	M	27	C. soltero	
			Agustina Caponyllas	F	18	C. casada	
			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
			José Font Sureda	M	22	C. casado	
540			Agustina Font Sureda	F	25	C. casada	
			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
			José Font Sureda	M	22	C. casado	
541			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
542			José Font Sureda	M	22	C. casado	
543			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
544			José Font Sureda	M	22	C. casado	
545			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
546			José Font Sureda	M	22	C. casado	
547			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
548			José Font Sureda	M	22	C. casado	
549			Agustina Font Sureda	F	21	C. casada	
550			José Font Sureda	M	22	C. casado	

28	Martín Prat Carreras	1	50
29	Juan Badal Espinilla	1	50
30	Maria Font Borrada	1	50
31	José Pons Ferrer	1	50
32	Antonio Botifoll	1	50
33	Fran ^{co} Prat Lino	1	50
34	Angela Leuba Gall	1	50
35	Juan Oller Juncadella	1	50
36	Ventura Ferrer Noquera	1	50
37	Ramon Casanovas	1	50
38	Loreto Sala Roqueta	1	50

7. EL JOAN

El Joan va néixer a la vila de Santpedor, província de Barcelona, el 23 de març de 1907, fill d'Antònia Juncadella Bailina i Agustí Oller Vila. Els seus avis paterns eren la Llúcia Vila i el Bernat Oller, i la Maria Bailina i el Valentí Juncadella els avis materns.

Ell era el més petit de deu germans; gràcies a les actes de naixement cedides per l'Ajuntament de Santpedor s'ha pogut posar noms a quasi tots ells, excepte a tres.

NOM DELS GERMANS	DATA DE NAIXEMENT
MANELA	?
MARIANA	1889
LLÚCIA	1892
AMÀLIA	1896
VALENTÍ	1898
FRANCESC	1902
JOAN	1907

Folio 12. 1887 y 1888

Acta de Nacimiento

En la villa de Santpedor
 provincia de Barcelona a los 23 dias
 del mes de marzo de 1907
 yo el Sr. Agustí Oller Vila, Jefe municipal,
 y D. Juan Juncadella, Secretario,
 comparecimos Agustí Oller Vila,
 natural de Santpedor,
 provincia de Barcelona de edad de 23 años,
 casado, de estado casado, con su esposa legal
 doncella en la presente villa de Santpedor

con objeto de que se inscriba en el Registro civil en virtud
 y al efecto, como a fin de declarar
 que dicho niño nació en la casa de los señores
 de Santpedor

Que su madre legítima es doña Antònia Juncadella Bailina de
 Santpedor y de edad de años

Que su padre legítimo es don Agustí Oller Vila de Santpedor y de edad de años

Que su madre por línea paterna, es doña Antònia Juncadella Bailina de Santpedor y de edad de años

Que su padre por línea materna, es don Agustí Oller Vila de Santpedor y de edad de años

Y en virtud de lo anterior se declara que el niño nacido en la presente villa de Santpedor el día 23 de marzo de 1907 se llama

JOAN

SE
 T/11
 F/87

Acta de naixement del Joan,
de l'Ajuntament de Santpedor

El seu pare, l'Agustí, era transportista però per un accident no va poder treballar més, amb la qual cosa no portava diners a casa. Ell era adicte al joc i els diners escassejaven; per aquest motiu, els fills ja de ben petits van haver de començar a treballar.

La mare, en canvi, cuidava de la llar i dels fills, però per guanyar uns diners extra venia la seva llet materna a mares que no en tenien.

Amb nou anys, el Joan va començar a treballar. Ho feia de nit a la fàbrica tèxtil Cal Clarassó de Santpedor i anava molt poc a l'escola.

La meua àvia explica que les poques vegades que el seu pare hi anava, feia bromes i molestava perquè no estava al dia, així que l'acabaven expulsant.

El 1928 es va afiliar *per servir en classe de soldat* durant 18 anys. Aleshores ja treballava de ferroviari.

Provincia de Balearia Partido judicial de Manresa
Ayuntamiento de Santpedor Distrito municipal de Santpedor
Sección de recluta de idem Bta. Caja de recluta de Manresa

REGISTRADO EN
TRA N.º 2
EMPLAZO 988

FILIACIÓN

de Juan Oller Juncadella, hijo de Agustín y de Antonia, natural de Santpedor, parroquia de idem, Ayuntamiento de idem, partido judicial de Manresa, provincia de Balearia, fué incluido en el alistamiento del año mil novecientos veintiocho en la sección de recluta de idem, distrito municipal de idem, Ayuntamiento de idem, partido judicial de Manresa, perteneciente a la Caja de recluta de idem. Nació en veintiseis de Marzo mil novecientos siete de profesión u oficio trabajador ferroviario. Sabe leer y escribir, su religión Cat. R., su estado soltero, su estatura 1.61 centímetros, su perímetro torácico 87 centímetros. Sus señas pelo negro, ojos azules, nariz regular, barba una, boca pequeña, color moreno, frente de media, aire sereno, producción buena, señas particulares no tiene.

Queda filiado en virtud de la presente, para servir en clase de soldado por el tiempo de diez y ocho años, que empezarán a contarse desde el día que ingrese en Caja, en las diferentes situaciones que determina la vigente ley de Reclutamiento.

Santpedor a 4 de Marzo de 1928

El Interesado: Juan Oller Juncadella El Secretario: Juan Balcells
El Alcalde: Guillermo Vila

Tuvo entrada en Caja en 1.º de Agosto 1928
Se le entregó la cartilla militar número 4223125 el 1 de Agosto de 1928
Reclutado su profesión u oficio, resultó ser trabajador ferroviario
Fué clasificado como sección 33 en el año de su alistamiento,
y en las revisiones de los años de 19
Se presentó para concentración el de 19
En el acto de la concentración obtuvo la talla de centímetros, perímetro torácico de centímetros, y reconocido favorablemente resultó de
Fué destinado al de 19
en de 19

El Jefe de la Caja de Recluta,
Manuel Parera

1929. Paso la revista anual en 27 de Abril y en igual observación fins el acto
El Comandante Acctal
Manuel Parera

1930 PASO LA REVISTA ANUAL
Manresa si 5 de Mayo 1930
El Comandante Acctal
Manuel Parera

11.21 En la anterior situación hasta el 30 de Junio del año marginal que causa baja en esta Caja núm. 23 por paso a la Caja Recluta de Tarrasa núm. 20, según dispone el Decreto de 10 de Junio de 1931. (D. O. núm. 102) remitiéndose su documentación a la expresada Caja. El Comandante Jefe Acctal.

1931 En igual situación como la revista anual
El Comandante Acctal
Manuel Parera

1932 En la anterior situación hasta el 30 de Junio del año marginal que causa baja en esta Caja núm. 23 por paso a la Caja Recluta de Tarrasa núm. 20, según dispone el Decreto de 10 de Junio de 1931. (D. O. núm. 102) remitiéndose su documentación a la expresada Caja. El Comandante Jefe Acctal.

El Comandante Acctal
Manuel Parera

Còpia digitalitzada del document de filiació del Joan Oller Juncadella pertanyent al R/1928, Institut de Historia y Cultura Militar

Amb la Rosalia es tenien vists pel poble, però mai se l'havia mirat com a possible muller. Els seus amics intentaven emparentar-los i una anècdota va ser que un dia el Joan els va dir textualment que: “ni que fos l'última dona que quedés al món m'hi casaria”.

La Rosalia i el Joan de festa

Van començar a parlar i es van enamorar. Al cap d'un any es van casar i van tenir el primer fill, l'Andreu l'any 1937. El casament va celebrar-se durant la Segona República Espanyola i quan el Joan va tornar de la guerra es van casar de nou en el transcurs del règim de Franco.

Casament del Joan i la Rosalia durant la República

Joan, Rosalia, Andreu i Antònia

Aleshores residien a la Carretera de Manresa, número 3 de Santpedor.

NOMBRE Y APELLIDOS		EDAD	SEXO	ESTADO CIVIL	NACIONALIDAD	PROFESION	INDICACIONES
194	Diego	...	M	...	...	...	...
195	...	...	M	...	...	...	...
196	...	...	M	...	...	...	...
197	...	...	M	...	...	...	...
198	...	...	M	...	...	...	...
199	...	...	M	...	...	...	...
200	...	...	M	...	...	...	...
201	...	...	M	...	...	...	...
202	...	...	M	...	...	...	...
203	...	...	M	...	...	...	...
204	...	...	M	...	...	...	...
205	...	...	M	...	...	...	...
206	...	...	M	...	...	...	...
207	...	...	M	...	...	...	...
208	...	...	M	...	...	...	...
209	...	...	M	...	...	...	...
210	...	...	M	...	...	...	...
211	...	...	M	...	...	...	...
212	...	...	M	...	...	...	...
213	...	...	M	...	...	...	...
214	...	...	M	...	...	...	...
215	...	...	M	...	...	...	...
216	...	...	M	...	...	...	...
217	...	...	M	...	...	...	...
218	...	...	M	...	...	...	...
219	...	...	M	...	...	...	...
220	...	...	M	...	...	...	...
221	...	...	M	...	...	...	...
222	...	...	M	...	...	...	...
223	...	...	M	...	...	...	...
224	...	...	M	...	...	...	...
225	...	...	M	...	...	...	...
226	...	...	M	...	...	...	...
227	...	...	M	...	...	...	...
228	...	...	M	...	...	...	...
229	...	...	M	...	...	...	...
230	...	...	M	...	...	...	...
231	...	...	M	...	...	...	...
232	...	...	M	...	...	...	...
233	...	...	M	...	...	...	...
234	...	...	M	...	...	...	...
235	...	...	M	...	...	...	...
236	...	...	M	...	...	...	...
237	...	...	M	...	...	...	...
238	...	...	M	...	...	...	...
239	...	...	M	...	...	...	...
240	...	...	M	...	...	...	...
241	...	...	M	...	...	...	...
242	...	...	M	...	...	...	...
243	...	...	M	...	...	...	...
244	...	...	M	...	...	...	...
245	...	...	M	...	...	...	...
246	...	...	M	...	...	...	...
247	...	...	M	...	...	...	...
248	...	...	M	...	...	...	...
249	...	...	M	...	...	...	...
250	...	...	M	...	...	...	...

NOMBRE Y APELLIDOS		EDAD	SEXO	ESTADO CIVIL	NACIONALIDAD	PROFESION	INDICACIONES
251	...	...	M	...	...	...	...
252	...	...	M	...	...	...	...
253	...	...	M	...	...	...	...
254	...	...	M	...	...	...	...

Padró municipal d'habitants corresponents a l'any 1940

Durant la Guerra Civil Espanyola, el Joan va servir com a soldat. L'explosió d'un polvorí prop d'Olot i la posterior captura en mans dels gendarmes, va propiciar la seva entrada al Camp de concentració d'Argelers.

Es té constància que el 16 de maig de 1939 hi era, ja que apareix en un registre de control: és el segon de la llista.

4-		A.	
2711	Ollé Casals	Josep	26 Comerç
2	Ollé Juncadella	Joan	32 Ferrovieri
3	Ollé Pérez	Teodor	--33 Mecanic
4	Onsins Farré	Antoni	29 Comerç
5	Ordeig Duran	Lluís	31 Textil
6	Oró	Elví	-- Ramatxador automatic
7	Spomi Ricard	Benet	20 Agricultor
8-	Orrioles Matarradona,	Joan	32 Mecanic ajustador
9	Ortis Moreno	Josep	30 Fabril textil,pintor empap.ofinista
20	Padró Rodon	Fau	45 Pages
1	Pedrol Solsona	Florenç	25 Comptable
2	Padrés Bigas	Antoni	- - Comerç
3	Padrosa Jané	Josep	34 Comptable
4	Pagés Adillon	Josep	27 Agricultor i minaire
5	Palau Garcia	Josep A.	25 Empleat banca
6	Palau Maré	Josep	27 Palata pages
7	Palau Olivé	Ramon	25 Agricultor
8	Pallarés Figueras	Ezequiel	40 Funcionari municipal
9	Pallarés Vellver	Marian	-20 Comptable
30	Pallarols Usanovas	Joan	31 Impresor
1	Pallisé Marín	SEBASTIA	20 Cúmpero
2	Pamies Espasa	Salvador	23 Flequer
3	Pamies Juncosa	Joan	32 Agricultor
4	Pamies Ignasi	Francesc	35 Kofer mecanic
5	Papasseit Lozano	Pere	41 Camperol
6	Pardos Castellar	Joaquín	28 Foplista
7	Parent Llopert	Marius	35 Torner mecanic
8	Parera Saunell	Andreu	47 -Agricultor
9	Paris Bellés	Joan	19 Mecanic autos
40	Paris Miralles	Josep	26 Mecanic
1	Parra Fontet	Alexandre	25 Fuster mecanic
2	Pascual Farrion	David	19 Carrosser
3	Pastor Blanco	Joaquín	39 Furner
4	Paz Diaz	Josep	25 Pescador
5	Pedra Mateu	Pere	27 Fuster
6	Peiró Teixido	Vicenç	35 Comerç
7	Pelfort Giro	Josep	32 Minaire
8-	Pella Andreu	Francesc	33 Escriptor i farinaire
9	Pella Quilez	Carles	31 Treballa la pedra
50	Pereira Cardús	Joan	34 Kofer
1	Pereira Naves	Ramon	19 Pages
2	Perez Calvo	Joan	42 Flequer
3	Perez Colás	Francesc	24 Textil i camperol
4	Perez Izquierdo	Servan	34 Fonedor i Kofer
5	Perez Llop	Ramon	49 Mecanic
6	Perez Ruiz	Cristofor	19 Toneler i aserrador
7	Perez Solanes	Josep	17 Pastisser
8	Petit Farré	Ramon	25 Comerçant
9	Petit Gras	Modest	28 Mecanic optica
60	Pi Veteras	Joaquín	24 Asserrador
1	Piment Granero	Enric	23 Mecanic ajustador
2	Pintor Pintor	Antoni	19 Vidrier
3	P Nol Poll	Manuel	23 Practicant
4	Piscol Vidal	Ramon	34 Palata i Camperol
5	Pla Colls	Tomás	19 Funcionari

Llistat nominal de refugiats corresponent al camp d'Argelers, del fons Generalitat de Catalunya (Exili) (Núm. 1-511). El codi del document és el següent: ANC1-511, T-326 i la data correspon al 16 de maig de 1939

En un altre llistat custodiat als Arxius Nacionals de França dels quals se'n desconeix la seva procedència, hi consten dos Joans Ollé, però ni amb l'ajuda de l'historiador Grégory Tuban l'hem pogut identificar com al meu besavi. Tant podria ser que fossin dues persones diferents com la mateixa que hi hagués estat en dues ocasions. Per dates podria ser que ell fos el sisè.

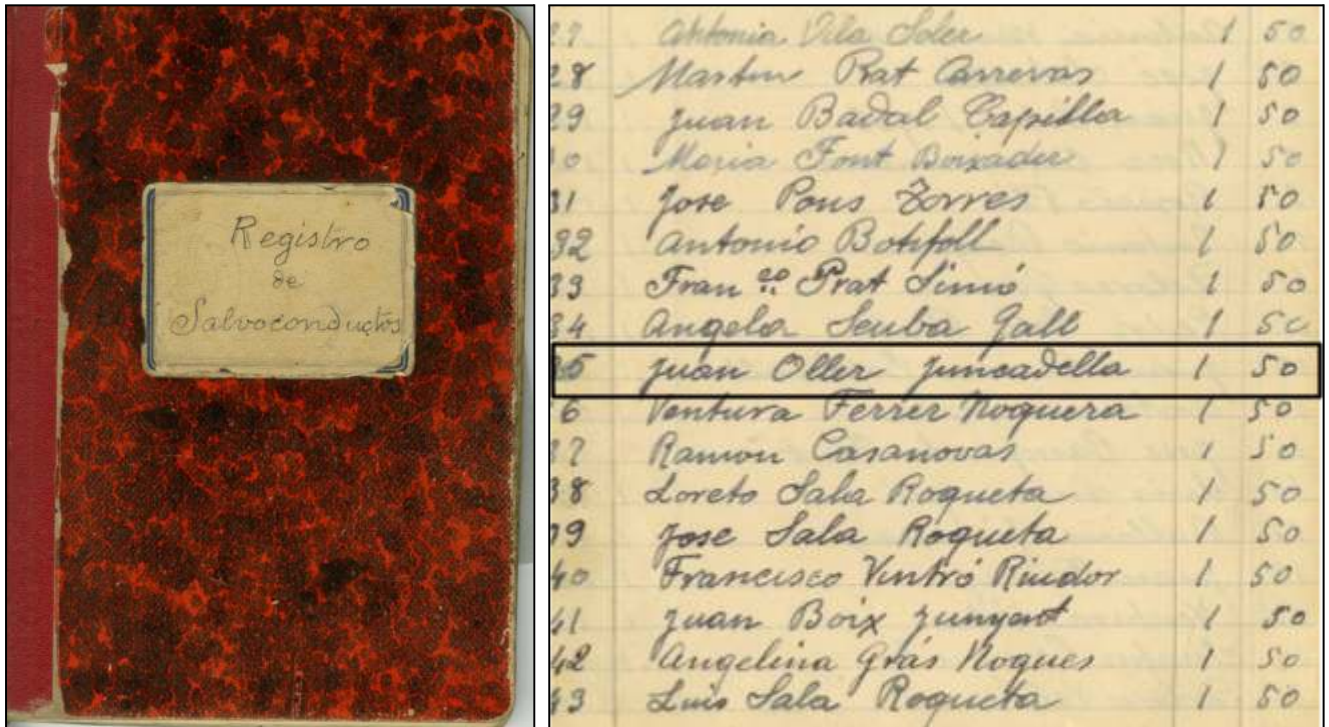
		8605		Приложение № 2	
Поряд- ковый №	Деторо- извод- ственный №	Название дел и других единиц хранения	Дата начала и окончания (вручение даты)	Колличес- тво листов	ОТМЕТКИ
2453.		Ollendorff Elise.	1893		
2454.		Ollendorff Fritz.	1935		
2455.		Ollendorff Jeanette.	1939		
2456.		Ollendorff Ludvig.	1935		
2457.		Olle Jose	1940		
2458.		Olle Juan.	1940		
2459.		Olle Juan	1936		
2460.		Olle Manuel.	1940		
2461.		Olle Miguel.	1940		
2462.		Olliviers Jean.	1930		
2463.		Ollivier Eugene, Louis Felix.	1920- 1924		
2464.		Ollivier Eugene, Armand.	1919		
2465.		Ollivier Emilie, Louis Olga.	1916- 1922		
2466.		Ollivier Emilie, Louise Olga.	1918		
2467.		Ollivier Edouard, Bésire.	1933		
2468.		Ollivier Edmond, Valentin Daniel.	1918- 1931		
2469.		Ollivier Bertin, Lucien.	1903- 1922		

Fitxer central de Seguretat Nacional: fitxers individuals d'OA a OZ (finals del segle XIX-1940) amb fonts complementàries:

Full d'ajuda per a la recerca d'un fitxer nominatiu a la "Col·lecció de Moscou", custodiat als Arxius Nacionals de França

Tots aquests fets: marxar a la guerra, passar per Argelers i el Camp de la Bota van ser entre l'any 1937 fins màxim a principis del 1942, ja que el primer fill el van tenir l'any 37 i el segon el 42. A partir del segon fill, el Joan ja va romandre definitivament amb la família, però avançada la recerca he descobert un salconduit seu del 23 de febrer de 1940, cosa que em permet acotar el seu període del 37 al 40. Cal remarcar

que se n'ha trobat un altre d'anterior, però no hi consta una data concreta. La Mireia Vila de l'Ajuntament de Santpedor, que és la persona que m'ha facilitat aquests documents, creu que és molt possible que sigui de finals del 39.

Registre de salvoconductos

Salvoconduit a favor de Joan Oller Juncadella sense data

439	José Ferrer Puyol	1	50
440	Agustín Bosch	1	50
441	Luis Sala Pla	1	50
442	José Sala Roqueta	1	50
443	Concepción Molins	1	50
444	Juan Oller	1	50
445	José Pons	1	50
446	Clemente Puyol	1	50
447	Joaquín San Ricart	1	50
448	Silomera Sorli	1	50

Salvoconduit a favor de Joan Oller Juncadella datat el 23 de febrer de 1940

Mentre el Joan va ser fora, la Rosalia i l'Andreu tenien molta relació amb uns soldats que vivien molt a prop de casa. L'Andreu els feia molta gràcia i pràcticament sempre estava a la caserna. Sovint, la Rosalia els preparava una olla de farinetes.

Aquests fets són importants per entendre el que va passar temps després al Camp de la Bota.

Amb la victòria dels nacionals, molts soldats hi van ser traslladats; entre ells, alguns dels que havien estat a Santpedor. Quan es van assabentar que el pare de l'*Andressin* com així l'anomenaven, hi estava intern, van anar fins a Santpedor per informar a la Rosalia que el seu marit hi estava intern i que si hi anava, mirarien que es poguessin retrobar.

Un dia, aquests soldats se la van jugar i van deixar sortir el Joan unes hores amb la seva dona. Van donar un vol per Barcelona. Ell podria haver fugit però va complir amb la seva paraula i va tornar.

Fotografia del Joan i la Rosalia

No l'ajudaven només amb això sinó que li portaven arengades i ell les venia per treure's uns diners.

Allà dins va rebre més ajuda, la d'un capellà. Al camp es va formar un cor en el qual el Joan hi participava. Aquell clergue va dir-li que una persona que cantava tant bé no podia ser dolenta i que, per tant, no mereixia morir. Afegia s'encarregaria personalment de treure el seu expedient de la pila de persones que en breu serien executades.

Amb el Joan a casa i poc abans que nasqués el segon fill al 1942, van traslladar-li la feina de ferroviari a Sallent, on va fixar la seva residència; concretament, al carrer Estació, 45.

L'Antònia amb els seus 2 nets, el Joan i l'Andreu al C/Estació, 45

Al 1947 va néixer la meva àvia Ana. L'anècdota que ella explica és que en aquella època van arribar molts immigrants del sud d'Espanya buscant un futur millor, ja que a Sallent hi havia molta empresa tèxtil i la mina, que requerien de molta mà d'obra. Quan baixaven del tren, el seu pare sovint els oferia menjar a casa, així que per ella era molt normal arribar de l'escola i que a taula fossin 5 més.

Cada mes el Joan rotava el torn. Quan li tocava treballar de nit com que no solien passar gaires trens amb passatgers, moltes vegades anava a casa a menjar alguna cosa o bé la meva àvia anava a l'estació a fer-li companyia. Allà escoltaven sarsueles a l'aire lliure. Ella diu que les cançons a les fosques i a cel obert s'aprecien millor. La infantesa de la meva àvia va ser molt bonica. El seu pare li va donar grans consells.

Bateig de l'Ana

Beneint la Palma

El Joan i la Rosalia treballaven molt perquè mai faltés res als seus fills. Com a extres tenien el bar del camp de futbol, un altre bar a l'estació de trens i per si fos poc encara n'obrien un tercer per Festa Major. A part de bars, també torraven ordi per fer-ne cafè i vendre'l.

Ja de petits, l'àvia i els seus germans ajudaven amb les tasques perquè aprenguessin a valorar el que costava guanyar diners.

El Joan, el seu germà Valentí i la Rosalia al bar de la Festa Major de Sallent

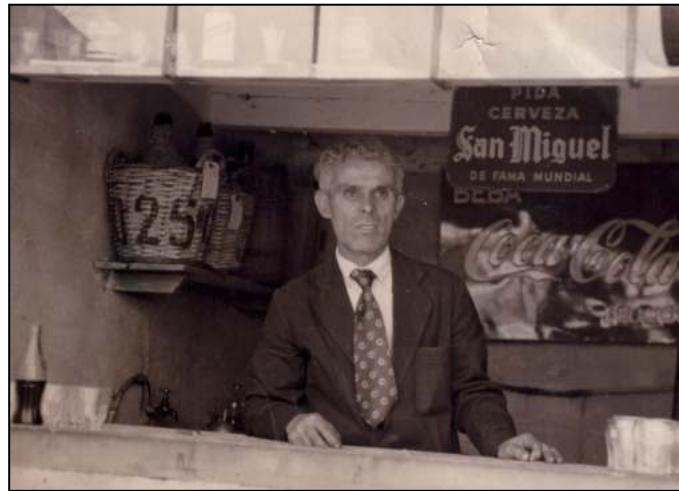
Els últims anys del Joan van ser molt durs...

Molt a prop de l'estació de trens hi havia una serradora. Un dia van desaparèixer unes bigues i van acusar al Joan. Aquell mateix dia, la Guàrdia Civil el va detenir i el va apallissar gairebé de mort; tant és així que van anar a la casa familiar a informar dels fets, a buscar roba de recanvi i comunicar-los que el traslladarien a la presó de Manresa. Només hi va passar una nit perquè gràcies a les gestions fetes per la seva esposa, es va poder demostrar la seva innocència.

Al cap d'un temps es va descobrir que el veritable lladre de bigues, va ser qui l'havia denunciat.

Més tard li van diagnosticar càncer.

El Joan va marxar amb 57 anys, deixant un buit impossible de superar. El llegat que va deixar va ser que *“ningú és més que ningú”*. Sabent el que li va deparar la vida, aquesta frase cobra molt més sentit.

El Joan al bar

El seu fill Joan, l'Ana, la Rosalia, el Joan, la dona de l'Andreu i l'Andreu. Probablement és l'última fotografia del Joan

8. LA RECERCA

Vaig emprendre la recerca sense saber per on començar a buscar. Realment és cert allò que diuen que el que més costa són els inicis. Aquesta va començar l'any 2020 amb l'historiador Adolf Pastor, que m'hi va adreçar un company de feina de la meva mare. L'Adolf em va derivar a l'Arxiu Nacional de Catalunya i a partir d'aquí va començar la meva gran recerca.

Al llarg d'aquests anys, m'he posat en contacte amb arxius, memorials, centres de documentació, associacions, museus, ajuntaments, professors, periodistes i historiadors per tal de posar fi a tantes hipòtesis familiars i obtenir documents acreditatius.

ARXIU, MEMORIAL, CENTRE DE DOCUMENTACIÓ (...)	INFORMACIÓ D'INTERÈS
ADOLF PASTOR	<ul style="list-style-type: none"> • Derivació a l': <u>Arxiu Nacional de Catalunya</u>
ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA	<ul style="list-style-type: none"> • Llistat nominal de refugiats corresponent al camp d'Argelers, del fons <i>Generalitat de Catalunya (Exili)</i> (Núm. 1-511). • Derivació referent al Camp d'Argelers: <u>Archives Départementales des Pyrénées Orientales</u> • Derivació referent al Camp de la Bota: <u>Archivo General Militar de Guadalajara</u>
ARCHIVES DÉPARTEMENTALES DES PYRÉNÉES ORIENTALES	Tot i que m'he posat en contacte amb diverses ocasions al llarg d'aquests 2 anys, no he obtingut informació rellevant.

<p>ARCHIVO GENERAL MILITAR DE GUADALAJARA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Derivació referent a camps de concentració de Catalunya: Archivo Intermedio Militar Pirenaico • Derivació referent a documentació del <i>Tribunal de Cuentas sobre prisioneros de campos de concentración</i>: Centro Documental de la Memoria Histórica
<p>ARCHIVO INTERMEDIO MILITAR PIRENAICO</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Presumiblement la seva condició més que de presoner de guerra va ser al seu torn de pres preventiu i potser condemnat, i per tant ensumariat per la Justícia Militar —> Derivació al: Tribunal Militar Territorial Tercero (Barcelona)
<p>TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCERO</p>	<p>No han trobat cap entrada a la seva BBDD referent a Joan Oller Juncadella.</p>
<p>BIBLIOTECA CENTRAL Y SERVICIO DE DOCUMENTACIÓN DEL MINISTERIO DEL INTERIOR</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Derivació a: Archivo General del Ministerio del Interior
<p>ARCHIVO GENERAL MILITAR DE ÁVILA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Derivació a: Archivo General Militar de Guadalajara i Archivo General del Ministerio del Interior i al PARES, Portal de Archivos Españoles
<p>MEMORIAL DEMOCRÀTIC</p>	<p>Derivacions referent al Camp d'Argelers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Archives Départementales des Pyrénées • PARES (Portal de Archivos Españoles • Mémorial Du Camp d'Argelès-Sur-Mer • Centre d'histoire de la Résistance et de la Déportation • Archives Nationales

	<p>Derivació referent al Camp de la Bota:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Arxiu Històric del Camp de la Bota i la Mina</u>
PARES	<ul style="list-style-type: none"> • Derivació al Centro Documental de Memòria Històrica on tenen custodiat un document del Valentí, germà del besavi, on consta un expedient al seu nom per haver comès un delicta a Santpedor l'any 1936.
CENTRO DOCUMENTAL DE MEMÓRIA HISTÓRICA	<ul style="list-style-type: none"> • Derivació a: <u>Archives Départementales des Pyrénées Orientales</u> • Derivació referent a documentació relativa als consells de guerra i sentències de persones jutjades: <u>Tribunal Militar Territorial Tercero</u> • Derivació referent a l'internament en camps de concentració i presons militars: <u>Archivo General Militar de Ávila</u> i <u>Archivo General Militar de Guadalajara</u> • Derivació referent sobre internament en presons civils: <u>Archivo General del Ministerio del Interior</u> i <u>Archivo General de la Administración</u> • Enllaç a l'expedient del Valentí, germà del Joan, que es troba als arxius PARES, però que el tenen custodiat.
CENTRE D'HISTOIRE DE LA RÉSISTANCE ET DE LA DÉPORTATION	No he obtingut resposta.
CASTELL REIAL DE	<ul style="list-style-type: none"> • Suggereixen posar-me en contacte amb

COTLLIURE	<p>el Grégory Tuban, on el contacte l'he de demanar al Mémorial Du Camp d'Argelès-Sur-Mer. Ell és un periodista i historiador especialista sobre l'exili i l'internament dels republicans espanyols a França.</p>
MÉMORIAL DU CAMP D'ARGELÈS-SUR-MER	<ul style="list-style-type: none"> ● “A partir de l'octubre del 1939 van crear-se fitxers oficials destinats a identificar als refugiats que arribaven o sortien del camp d'Argelers”. ● Em faciliten el contacte del senyor Grégory Tuban, seguint la directriu d'un historiador del Castell Reial de Cotlliure.
GRÉGORY TUBAN	<ul style="list-style-type: none"> ● Els trasllats del Camp d'Argelers al Castell de Cotlliure (Arxiu Nacional F/7/14731) s'aturen el març de 1939. ● Consultar l'índex de fitxers individuals dels <u>Archives Nationales</u>.
ARCHIVES NATIONALES	<ul style="list-style-type: none"> ● Llistat sense identificació on consta un Joan Ollé.
CONXITA PARCERISAS, membre de l'ASSOCIACIÓ MEMÒRIA I HISTÒRIA DE MANRESA	<ul style="list-style-type: none"> ● Llibre: <i>Conflictivitat social i repressió : Santpedor: (1931-1945)</i> de Carme Botifoll Benasat. ● “El germà del besavi va ser alcalde de Santpedor en plena guerra civil fins l'entrada dels nacionals, era d'ERC (...) Tenia una cafeteria-cerveceria”. → Informació donada per Carme Botifoll a través de la Conxita Parcerisas sobre el

	<p>germà del meu besavi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Derivació a l'<u>Ajuntament de Santpedor</u>
<p>AJUNTAMENT DE SANTPEDOR</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Padró de 1940 de la casa familiar on vivia la mare, Antònia Juncadella Bailina amb la filla gran, Manela Oller Juncadella i l'hereu, Valentí, ambdós amb les seves corresponents parelles i descendència. • Padró de 1940 de la casa de la germana del Joan, l'Amàlia amb el seu marit i fills. • Padró de 1940 de la casa del besavi Joan i la Rosalia amb el seu fill Andreu. • Salconduits i avals a favor de membres de la família i del Joan. • Informe de depuració en què figura el nom de Valentí Oller Juncadella, com a alcalde que va ser a finals de la República.
<p>ARXIU HISTÒRIC DEL CAMP DE LA BOTA I LA MINA</p>	<p>No m'han pogut donar cap tipus d'informació d'interès.</p>

9. CONCLUSIONS

L'objectiu del meu treball era trobar evidències documentades del pas del besavi Joan pel Camp de Concentració d'Argelers, pel Castell de Cotlliure i pel Camp de la Bota. D'aquest primer n'he pogut trobar. En addició, també he après molts aspectes relacionats amb aquell període històric i he esbrinat quin era el seu origen, i de rebot el meu; on vivia, si tenia germans, qui eren els seus pares i inclús els seus quatre avis, que serien els meus rerebesavis!.

El Joan era un bon home que es va veure immers, com molta altra gent, en uns esdeveniments històrics molt durs. Va viure i patir la Guerra Civil Espanyola a Catalunya com a soldat, d'intern al Camp de concentració d'Argelers i, posteriorment al Camp de la Bota.

Malauradament, els sofriments patits al camp d'Argelers van quedar gravats a la memòria dels que ho van viure per dues raons: la primera és per l'amargor de la derrota i la segona, el tractament d'exclusió atorgat per les autoritats franceses.

Ell va néixer en una família on els diners escassejaven i va haver de treballar des de ben petit. No va tenir una vida fàcil i podria haver tornat furibund d'Argelers, però va ser tot el contrari, com que sabia el que era patir, ajudava a tothom qui podia.

He crescut escoltant tot d'històries i hipòtesis envers la platja d'Argelers, però que ningú podia confirmar-me ni donar-me'n detalls, excepte el seu fill Joan, que, ja abans d'emmalaltir d'Alzheimer, no els havia volgut explicar. Durant el transcurs del projecte ha sigut impossible que el germà de la meva àvia afegís informació que no sabia, així que m'he hagut de basar amb les poques dades que tenia. Partint d'aquí, vaig aconseguir un document que em va portar molts mals de cap: el document d'Argelers. Aparentment semblava la data d'entrada al camp, però parlant amb la Conxita Parcerisas i amb el Jordi Pons, vam veure que alguna cosa no lligava. El document estava escrit en català, no semblava doncs escrit per les autoritats franceses i ens preguntàvem el motiu pel qual el besavi sortia en aquella llista. Vaig seguir indagant i vaig trobar que el llistat provenia dels censos republicans "Layetana Office" i es referia a un document administratiu de control; és a dir, puc

garantir que el 16 de maig ell estava intern en aquest camp. El que no he trobat són els registres d'entrada ni de sortida, però sí que n'he entès el motiu. Com em van dir la Conxita Parcerisas i el Grégory Tuban, els registres de les persones que entraven a Argelers, no es va fer fins passat l'estiu del 1939 perquè no comptaven amb l'allau de gent que va entrar a França. Aquesta és la raó per la qual no he obtingut cap llistat.

Amb l'ajuda del Grégory Tuban, hem pogut determinar que el Joan no consta en cap llistat de transferits des del Castell de Cotlliure a Argelers ni a l'inversa. El que s'ha trobat és un document dels Arxius Nacionals de França on hi consta el seu nom, però tal i com he dit anteriorment en desconeixem la seva procedència.

Respecte el Camp de la Bota, no he pogut trobar evidències documentades de que ell hi estigués, ja que només existeixen llistats de les persones afusellades, i com que en va sortir en vida, no consta en cap dels arxius consultats. Malgrat fer accions, tampoc he aconseguit gaire informació sobre aquest camp i per això no he pogut contextualitzar gaire el moment.

No obstant, em quedo amb el testimoni de la meva besàvia Rosalia que va anar-lo a visitar, i del seu propi, que d'aquest lloc si que en parlava obertament.

També em quedo amb aquesta frase que em va dir la Conxita Parcerisas: "És tant o més important el camí que estàs fent que els resultats que n'obtinguis".

Amb *Un infern damunt la sorra* m'agradaria pensar que he fet realitat el somni de la meva àvia Ana d'intentar saber realment què li va passar al seu pare. Poder conèixer la seva figura m'ha ajudat a entendre d'on ve la meva família i la seva manera de pensar. 80 anys més tard, m'he mogut per un dels episodis més cruents de la història contemporània, que espero que mai més es torni a repetir.

Com diu el monòlit commemoratiu d'Argelers:

**"A la memòria dels 100.000 republicans espanyols, internats
en el camp d'Argelers, després de la RETIRADA de febrer de 1939.**

**La seva desgràcia: haver lluitat per defensar la Democràcia i
la República contra el feixisme a Espanya de 1936 a 1939.**

Home lliure, recorda-te'n."

10. OBRES CONSULTADES

BIBLIOGRAFIA

SOLÉ, Felip; TUBAN, Grégory. **Camp d'Argelers 1939-1942**. Cossetània Edicions. Barcelona i Perpinyà, 2011.

BOTIFOLL, Carme; **Conflictivitat social i repressió. Santpedor (1931-1945)**. Eumo Editorial. , 2010.

RUBIO, Tàrio; **La tragèdia de l'exili republicà català**. Rafael Dalmau Editor. Barcelona, 2008, 1ª edició.

FILMOGRAFIA

Camp d'Argelers, Felip Solé (2009). [Documental]. Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, SA.

Josep, Aurel (2022). [Film]. Les Films d'Ici Méditerranée i Imagic-TV, amb la participació de TV3.

La dura verdad sobre la dictadura de Franco. (2017). [Docusèrie]. Netflix.

Urraca, caçador de rojos. DE ECHAVE, Pedro; SOLÉ, Felip (2022). [Documental]. Quindrop Produccions Audiovisuals i Sègula Films, en coproducció amb Televisió de Catalunya, TVE i IB3.

WEBGRAFIA

La Guerra Civil Espanyola (1936-1939). (1998). Buxaweb. Consultat el maig de 2022. <http://www.buxaweb.com/historia/temes/escat/guerracivil.htm>

Guerra Civil. Hoy 1 de abril de 1939 termina la Guerra Civil Española. (2014). Efemérides. Consultat l'abril de 2022. <https://www.efemeridespedrobeltran.com/es/ventos/abril/guerra-civil.-hoy-1-de-abril-de-1939-termina-la-guerra-civil-espanola>

La fi de la Guerra Civil i l'exili republicà. (2011). **Sàpiens**. Consultat el maig de 2022. https://www.sapiens.cat/epoca-historica/historia-contemporania/guerra-civil-i-franquisme/la-fi-de-la-guerra-civil-i-l-exili-republica_10962_102.html

La sublevación militar. El desarrollo de la guerra civil. Evolución política de las dos zonas durante la guerra civil. (2005). Historiasiglo20.org. Consultat el maig de 2022. <http://www.historiasiglo20.org/HE/14a-2.htm>

Bombardeo de Gernika. El inicio del conflicto: La Guerra Civil Española. (2022). Fundación Museo de la Paz de Gernika. Consultat el maig de 2022. https://www.museodelapaz.org/docu_bombardeo.php#bombardeo

La batalla de Cataluña. (sense data). Consultat el maig de 2022. <https://www.sabuc.com/historia/La%20batalla%20de%20Catalu%c3%b1a.pf>

La Guerra Civil a Catalunya. (sense data). Consultat el maig de 2022. <https://sites.google.com/site/guerracivilacatalunya/batallas-realitzades-a-catalunya>

DAMIEN, Chaussec. (2012-2013). **Españoles durante la Segunda Guerra Mundial en Francia.** Consultat el maig de 2022. <https://repositorio.unican.es/xmlui/bitstream/handle/10902/3908/ChaussecDamien.pdf?sequence>

IORDACHE, Luiza. **Españoles tras las alambradas. Republicanos en los campos franceses, nazis y soviéticos (1939-1956).** Hispania Nova, n° 1 extraordinario (2019), págs. 19 a 65. Consultat el maig de 2022. DOI: <https://doi.org/10.20318/hn.2019.4720>

Significado de Campos de concentración. (2013). Significados. Consultat el maig de 2022. <https://www.significados.com/campos-de-concentracion/>

El Fòrum va esborrar els vestigis del mur d'afusellaments del Camp de la Bota. (2019). El País. Consultat el maig de 2022. https://elpais.com/cat/2019/01/26/catalunya/1548529075_503197.html

López Rovira, Carles. (2010). **La conquesta de Catalunya: Diari d'operacions de l'exèrcit del Nord (Desembre de 1938-Febrer 1939) Volum I.** Consultat el juny de 2022. <https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/42308/clr1de1.pdf>

La Maternitat d'Elna. Sàpiens. Consultat l'agost de 2022. https://www.sapiens.cat/epoca-historica/historia-contemporania/guerra-civil-i-franquisme/la-maternitat-d-elna_11077_102.html

Memòria històrica. Camp de la Bota. Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Consultat l'agost de 2022. <https://www.gramenet.cat/ajuntament/arees-municipals/memoria-historica/colomencs-represaliats-i-afusellats/camp-de-la-bota/>

Les repressions de la guerra i la postguerra a Manresa. (2008). Memòria.cat. Consultat l'agost de 2022. <http://www1.memoria.cat/repressions/els-morts-al-camp-d-e-la-bota-1939-1953>

CITACIÓ D'IMATGES

Imatge de la **portada**: Cedida pel Memorial del Camp d'Argelers.

Fotografies de la **portada del Marc Històric**, d'esquerra a dreta: <https://especiales.publico.es/es/republica-80-aniversario/periodicos.php>, <https://www.larazon.es/espana/el-cuerpo-de-franco-no-se-volvera-a-embalsamar-BD25406272/,h> <https://historiaeweb.com/2016/12/26/bando-republicano-guerra-civil/>, <http://66.pcf.fr/110259>, <http://66.pcf.fr/110259>, <http://todoslosrostros.blogspot.com/2008/08/los-camp-os-de-concentracin-franceses.html>, https://www.elnacional.cat/es/politica/comprueba-familiar-campo-argelers_540855_102.html, https://ca.wikipedia.org/wiki/Castell_del_Camp_de_la_Bota.

F.1 **Milicians republicans.** Extreta de: <http://jadonceld.blogspot.com/2011/10/la-guerra-civil-en-imagenes-civiles.html>

F.2 **Brutal repressió a la ciutat de Badajoz.** Extreta de: <https://badajozylaguerraincivil.blogspot.com/2020/09/j-reynolds-packard-confirma-la-matanza.html>

F.3 **Madrilenys al carrer.** Extreta de: <https://www.nationalgeographic.es/historia/2019/03/no-pasaran-el-madrid-de-la-resistencia-a-franco>

F.4 **Ciutats veïnes de Madrid són envaïdes per les tropes nacionals:** <https://www.todocoleccion.net/>

F.5 **Mural del Guernica:** <https://www.museoreinasofia.es/coleccion/obra/guernica>

F.6 **El general Mola mor.** Extreta de: <https://cronicasapiedefosa.wordpress.com/2018/01/02/los-enigmas-en-la-muerte-de-mola/>

F.7 **Artilleria utilitzada durant la Batalla de l'Ebre.** Extreta de: https://es.wikipedia.org/wiki/Batalla_del_Ebro

F.8 **Barcelona en el punt de mira de Franco.** Extreta de: <https://fnff.es/historia/129947458/26-de-enero-de-1-liberacion-de-barcelona-por-las-tropas-de-franco.html>

F.9 **Franco durant el discurs que va pronunciar per celebrar la victòria de les seves tropes i la fi de la Guerra Civil.** Extreta de: <https://politica.e-noticies.es/la-francisco-franco-tilda-al-parlament-de-liliputiense-y-estrambotico-72593.html>

F.10 **Soldats a Prats de Molló fent un alto al camí en direcció a la frontera.** Extreta de: <https://www.naciodigital.cat/elripolles/noticia/23159/camp-presoners-prats-mollo>

F.11 **El Pertús els primers dies de l'exili.** Extreta de: https://www.sapiens.cat/epoca-historica/historia-contemporania/guerra-civil-i-franquisme/la-diaspora-dels-mestres-republicans_200566_102.html

F.12 **La retirada a Prats de Molló.** Extreta de: <https://patillimona.net/recull-fotografic-retirada/>

F.13 **Camp de presoners.** Extreta de: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Edicion-Hispanoamericana/Archivos/Tercer-Trimestre-2020/Opcion-17/>

F.14 **Camp de concentració.** Extreta de: <https://www.elperiodico.com/es/ocio-y-cultura/20160621/holocausto-liberacion-campos-nazis-wieviorka-libro-5196377>

F.15 **Un guàrdia mòbil i un senegalès a cavall vigilant.** Extreta de: <https://www.adar.es/la-historia-desconocida-de-los-campos-de-concentracion-franceses-despues-de-la-caida-de-la-republica-espanola/>

F.16 **Refugiats republicans a la platja d'Argelers.** Extreta de: https://elpais.com/elpais/2021/12/03/album/1638562324_004088.html

F.17 **Camions plens de pa.** Extreta de: <https://elpais.com/cultura/2021-12-08/caos-a-glomeraciones-angustia-y-hambre-nuevas-imagenes-del-exodo-espanol-a-francia-n-1939.html>

F.18 **Aixecant el puny com a forma reivindicativa.** Extreta de: <https://urdiales.antiourdiales.es/historias.htm>

F.19 **Tendes d'infermeria, portat per metges i infermeres republicanes sota ordres de metges militars francesos.** Extreta del llibre: Camp d'Argelers (1939-1942).

F.20 **Imatge aèria excepcional, ja que mostra l'enorme extensió del perímetre del camp, així com les rieres que el divideixen.** Extreta del llibre: Camp d'Argelers (1939-1942).

F.21 **A la rambla del camp, mostra el mercadeig entre refugiats que intenten suplir tota mena de mancances.** Extreta del llibre: Camp d'Argelers (1939-1942).

F.22 **Taulers d'anuncis.** (A i B) Extreteres del documental: Camp d'Argelers

F.23 **El dia a dia de la maternitat.** Extreta de: <https://pinguinosenparis.com/category/maternidad-de-elna/>

F.24 **La maternitat d'Elna.** Extreta de: <https://www.pinterest.es/pin/339599628134305100/>

F.25 **Robert Capa.** Extreta de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Robert_Capa

F.26 **Refugi fet amb canyes i demés objectes.** Extreta de: <https://contrainformacion.es/campo-concentracion-angeles-sur-mer/>

F.27 **Fitxes identificatives.** (A i B) Extreteres del llibre: Camp d'Argelers (1939-1942).

F.28 **Èxode francès del 1940.** (A) Extreta de: https://es.wikipedia.org/wiki/%C3%89xodo_de_1940_en_Francia (B) Extreta de: <https://lamusaencantada.blogspot.com/2020/06/junio-de-1940-el-exodo-de-paris.html>

F.29 **Refugiats menjant.** Extreta de: <https://www.elperiodico.com/es/ocio-y-cultural/20191227/exposiciones-madrid-sobre-exilio-republicano-7786704>

F.30 **El locutori. Lloc autoritzat oficialment on els refugiats podien parlar amb els seus fills i amb les companyes.** (A) Extreta del documental: Camp d'Argelers. (B) Extreta de: <https://www.elindependiente.com/tendencias/historia/2019/02/17/espanoles-alambrada-campos-concentracion-exilio-francia/>

F.31 **Dibuix de caricaturista Grapa, feta durant la seva estada al Camp d'Argelers. Els refugiats opinaven que menjaven pitjor que els porcs.** Extreta del llibre: Camp d'Argelers (1939-1942)

F.32 **Castell Reial de Cotlliure.** Extreta de: <https://www.la-clau.net/societe/silence-pesant-sur-le-camp-fasciste-de-1939-a-collioure-56411/>

F.33 **Imatge desoladora del camp.** Extreta de: <https://contrainformacion.es/campo-concentracion-angeles-sur-mer/>

F.34 **Inici de la revolta.** (A i B) Extreteres del documental: Camp d'Argelers

F. 35 **Castell del Camp de la Bota.** Extreta de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Castell_del_Camp_de_la_Bota

ANNEX 1: VIATGES

Durant el transcurs d'aquest treball, he visitat diversos llocs per tal d'ampliar i recopilar informació i també poder-me posar durant uns instants a la pell del besavi Joan.

Vaig fer una ruta per la Catalunya Nord amb els meus pares. El primer que vam visitar va ser el Memorial del Camp d'Argelers. Allà vaig entendre la dificultat que tenia per obtenir registres, ja que no va ser fins a principis d'octubre del 1939 que van oficialitzar aquests documents. D'altra banda, em va servir per contextualitzar l'època a partir d'una font fiable.

Memorial del Camp d'Argelers

Aquella mateixa tarda vam anar al Castell de Cotlliure i vaig tenir el plaer de parlar amb un historiador que va dir-me la manera de contactar amb el gran periodista i historiador Grégory Tuban.

Castell de Cotlliure

Més tard, vam visitar el monòlit commemoratiu d'Argelers, que és al peu de la platja on hi havia hagut el camp.

Monòlit commemoratiu d'Argelers

Vam acabar el dia trepitjant la sorra del que havia estat el camp i que, gràcies a les evidències documentades trobades, puc dir amb certesa, que el meu besavi hi va romandre per un temps de la seva vida.

Vaig asseure'm a la sorra a contemplar el paisatge que tants dies havia vist el meu besavi i vaig intentar imaginar-me com devia ser un dia allà. El vent bufava molt fort i aixecava sorra; aleshores vaig entendre la necessitat de construir desesperadament forats a la sorra i barraques per protegir-se.

Antic camp de concentració d'Argelers

No era la primera vegada que xafava la sorra del que havia sigut el Camp d'Argelers: l'any 2011 hi havia anat amb tota la família. Aquesta vegada, però, va ser la primera que la xafava sabent amb certesa que el Joan també l'havia trepitjat.

Platja d'Argelers l'any 2011

Tanmateix, vaig pensar que seria bona idea anar presencialment a l'Ajuntament de Santpedor per demanar si disposaven d'algun document conforme el besavi havia passat pel Camp de la Bota, d'Argelers i el Castell de Cotlliure i informació del seu germà Valentí, ex alcalde de la vila.

Ajuntament de Santpedor

Aprofitant la visita, vaig anar a la casa familiar, on va néixer, i a la casa on va viure amb la seva dona i el seu fill gran.

Casa familiar

Casa on va viure amb la Rosalia i l'Andreu

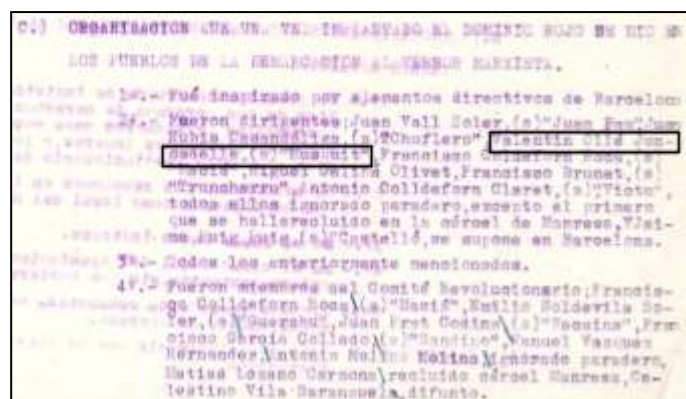
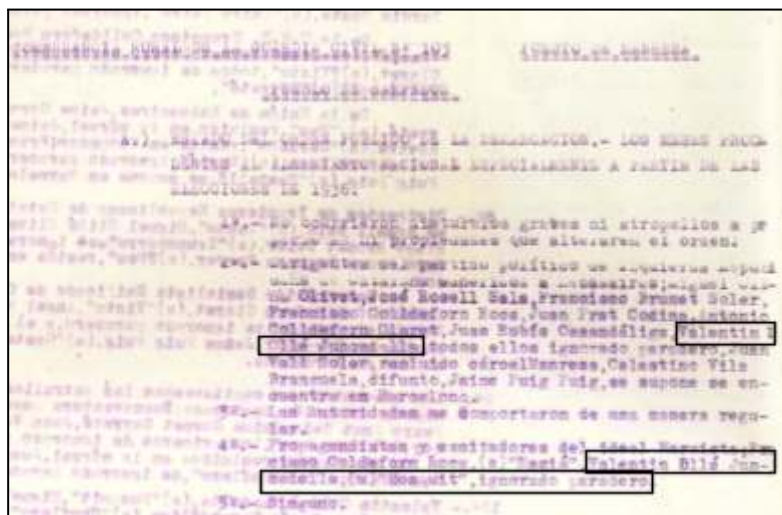

ANNEX 2: EL VALENTÍ

Portant a terme la recerca han sortit un seguit d'informacions i documents que desconeixia. La del Valentí crec que és prou important com per dedicar-li un espai en el meu treball.

Alias *El Mosquit* i germà del Joan, va ser una persona important i compromesa amb la seva vila, Santpedor, i és que va ser l'alcalde des del 31 de maig de 1938 fins l'entrada dels franquistes. A la causa general surt que va fugir a l'exili, però la realitat és que al pertànyer al partit polític d'ERC va viure clandestinament a Barcelona per por a ser represaliat, empresonat o executat. De polític va passar a ser sabater. Això últim m'ho ha explicat la meva àvia, que ella sí que sabia qui era el Valentí, però mai me n'havia parlat.

En el següent document dels arxius espanyols PARES i custodiat pel Centre Documental de Memòria Històrica consta un expedient al seu nom per suposadament haver comès un delictes a Santpedor l'any 1936. Tal com hi consta, el delictes va ser estar afiliat al partit polític d'ERC i al sindicat Unió de Rabassaires, així com també ser propagandista i excitador de l'ideal Marxista.

Expedient de
Valentí Oller
Juncadella

A l'Ajuntament de Santpedor em van facilitar un informe de depuració en què figura el Valentí, com a alcalde que va ser des del 31 de maig de 1938 fins a finals de la República.

En el segon paràgraf, escrit el 12 de juliol de 1939, posa que el partit del Valentí tampoc va adaptar disposicions, més que en sentit administratiu i en desordre secundari.

Informe de depuració en què figura el Valentí Oller Juncadella com alcalde fins a l'entrada dels nacionals

QUADRE 10. EXILIATS DE SANTPEDOR L'ANY 1939

Nom	Situació
Amat Sala, Bonaventura	No va tornar
Amat Sala, Pere	Va tornar aviat i va ser empresonat
Bailina Sibila, Josep	Exiliat i mort a França
Boixader Ferrer, Pere	Va tornar aviat i va ser empresonat
Brunet Soler, Francesc	No va tornar
Coca Aguilar, Victor	Va tornar aviat i va ser empresonat
Colldeforn Claret, Antoni	Exiliat a Argentina. No va tornar
Colldeforn Roca, Francesc	No va tornar
Cornet Sibila, Joan	Exiliat a França
Font Boixader, César	Exiliat a Mèxic
Manubens Perecaula, Pere	
Molina Molina, Antonio	Exiliat i mort a França
Mulero Guerrero, Antoni	
Prat Soler, Eugeni	Exiliat a França
Soldevila Sebarroja, Emili	No va tornar

Font: Elaboració pròpia a partir de la documentació manuscrita de Pere Vila (BS), de la Causa General (Archivo Histórico Nacional -AHN-) i els expedients de la presó Model de Barcelona (Arxiu Nacional de Catalunya -ANC-) i lligall Oficis 1939-1945 i lligall Correspondència 1939 (AMS)

Segons la Causa General,²⁴ van fugir de Santpedor, a l'entrada dels nacionals, Francisco Codina Collado, Pere Font Masfret, Valentí Oller Juncadella, Miquel Guilanyà Olivet, Joan Rovís Casandàliga, Josep Ferrer Pericàs, Jaume Puig Puig i Joan Prat Codina, però la recerca realitzada fins ara no ens permet saber quin va ser el futur d'aquestes persones ja que no ens consten a l'exili ni tampoc com a empresonades, excepte el cas ja comentat anteriorment de Miquel Guilanyà.

D'algunes de les persones que es van exiliar, en podem saber alguna

Quadre d'exiliats de Santpedor l'any 1939 del llibre: Conflictivitat social i repressió. Santpedor (1931-1945)

Com he dit anteriorment, per evitar represàlies va viure amagat en un pis soterrani de Barcelona on periòdicament la seva cunyada, la Rosalia, recollia les sabates que ell el·laborava per vendre-les i aprofitava per portar-li el material necessari per continuar-ne fabricant.

El Joan, el Valentí i la Rosalia